

Research Article

Критерии за преход към възрастност, характеристики на развитието и възприеман статус на възрастен при студенти в България

Criteria for the Transition to Adulthood, Developmental Features and Perceived Adult Status among Bulgarian Students

Eva Papazova^{*a}, Krasimira Mineva^b

[a] Institute for Research in Education, Sofia, Bulgaria.

[b] Faculty of Humanities, Burgas Free University, Burgas, Bulgaria.

Резюме

Изследването се фокусира върху възникващата зрелост и преходът към зрелост в България, тема, която е малко изследвана у нас. Участниците в изследването са 233 студенти на възраст 18-30 години. Изследвани са индикатори, като критерии за преход към възрастност, характеристики на развитието и възприеман статус на възрастен. Резултатите потвърждават наличието на специфика, която откроява период на възникваща зрелост в България. Повече от две трети от извадката се възприемат като възникващи възрастни. Най-предпочитаният критерий за преход към възрастност е Създаване на семейство, а най-малко предпочитаният Хронологична възраст. Най-силно ценени са Изследването на идентичността и Възможностите/експериментирането, като характеристики на развитието през периодът на възникваща зрелост. Установени са и са дискутирани сходства с данни от други изследвания със страни от ЕС.

Ключови думи: критерии; преход; статус; възрастен; развитие; зрелост

Abstract

The study focuses on emerging adulthood and the transition to adulthood in Bulgaria, a topic that is rarely studied in the country. The participants were 233 students aged 18-30. Indicators such as criteria for the transition to adulthood, developmental features, and perceived adult status are examined. The results confirm the presence of a specificity that highlights a period of emerging adulthood in Bulgaria. More than two-thirds of the sample is perceived as emerging adults. The most preferred criteria for the transition to adulthood is Starting a family, and the least preferred Chronological age. Identity and Opportunities / Experimentation are the most valued as dimensions of maturity during the emerging adulthood period. Similarities with data from other studies within EU countries have been identified and discussed.

Keywords: criteria; transition; adulthood; status; adult; development; adulthood.

Table of Contents

Критерии за преход към възрастност

Възприеман статус на възрастен

Характеристики на развитието във възникваща зрелост

Цел

Задачи

Метод

Резултати и обсъждане

Ограничения на предлаганото изследване и бъдещи изследвания. Ползи за практиката

Заклучение

References

Psychological Thought, 2021, Vol. 14(2), 484-509, <https://doi.org/10.37708/psyc.v14i2.586>

Received: 2021-01-27. Accepted: 2021-06-19. Published (VoR): 2021-10-31.

Handling Editor: Natasha Angelova, South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria.

*Corresponding author at: Institute for Research in Education, Sofia, Bulgaria. E-mail: eva.papazova@gmail.com

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

През последния половин век, продължителните социални и структурни промени внасят промени в развитието на младите хора в края на тийнейджърските и началото на 20-те години от жизнения цикъл. Бракът и родителстването се отлагат и значението на тези маркери, като показатели за възрастност намалява (Arnett, 2004). Отлагането на навлизането в света на възрастните не означава непременно, че любовта и работата са по-малко ценени или значими за тези млади хора. Те остават доминиращи и релевантни

в живота им - не, обаче, като централни маркери за зряла възраст (Arnett, 2001). Относителното значение на различните показатели за зряла възраст се измества от външни социално зададени задачи на развитието към себеразвитие.

Ериксън (Erikson, 1968) вярва, че индустриализираните общества позволяват по-продължително юношество (prolonged adolescence), с по-разширено проучване на идентичността. Въпреки че Ериксън (Erikson, 1968) твърди, че младите хора в индустриализираните общества продължават да изследват своята идентичност и след юношеството, утвърдилата се парадигма за възникващата зрелост е предложена като отделен период на развитие от късните тийнейджърски години до късните двадесет години (Arnett, 2000). Ако юношеството е период от 10 до 18-годишна възраст, то нововъзникващата зряла възраст е периодът (грубо) между 18 и 29 години, като по-голямата част от изследването на идентичността се извършва във възникваща зрелост, а не в юношеството (Arnett, 2000).

Съгласно концепцията на Джефри Арнет (Arnett, 2004), възникващата зряла възраст се характеризира с (а) изследване на идентичността по отношение на любовта, работата и миогледа; (б) възможност за експериментиране, открит избор и оптимизъм; в) чувство на негативност и нестабилност, дължащо се главно на нерационалният характер на този период и многото промени, настъпващи в няколко житейски области; (г) засилено фокусиране върху себе си, с цел постигане на самопознание, улеснено от липсата на задължения, и (д) чувство за „помежду“ по отношение на юношество и зрелост, което представлява амбивалентност към статуса на възрастен.

Основните развитийни задачи през периода на възникващата зрелост са успешното справяне с напускането на дома; развитието на капацитет за изграждане на зрели интимни отношения; поддържане на близки отношения с родителите при наличие на постигната автономност; развитие на усещане за собствена ефективност и индивидуация (Scharf et al., 2004). Предпоставка за справяне с тези задачи е развитието на автентичност и компетенции, свързани с работни ангажименти и интимни отношения. При слабо интегриран Аз и ниски равнища на компетентност се наблюдава включването на различни защитни поведения, нарушен вътрешен баланс, обърканост, липса на яснота по отношение на професионалното развитие, избягване на зрели романтични връзки и отношения (Roisman et al., 2004; Shulman et al., 2005).

През последните две десетилетия възникващата зряла възраст е изследвана в някои части на света, като САЩ, Европа, Япония, Китай, Индия и др. В по-индустриализираните общества, базирани на знания, технологии и услуги и под влиянието на глобализацията, образованието се удължава, за да доведе до по-добър професионален статус, а ангажирането с работа, брак и родителство се отлагат. Следователно, пътят към зрялата възраст е доста дълъг. На лице е и критичност от страна на изследователите относно универсалността на периода на възникващата зряла възраст, следователно и нейното съществуване като етап на развитие.

Цел на предлаганото изследване е да се оцени за кого, при какви условия и до каква степен се появяват различия по отношение на опита във възникваща зряла възраст, разгледани в контекста на Българската култура (Arnett, 2011; Syed, 2016).

В Европа, съвкупност от съвременни изследвания показва културално обусловени сходства и различия в пътищата към живота на възрастните (Žukauskienė, 2015). В средиземноморските страни, силните семейни връзки и солидарност, високите нива на безработица и заетост, ограничените социални грижи и други финансови затруднения, водят до продължително съвместно съжителство с родители и късен брак и родителство (Iacovou, 2002, 2010). Това е т.нар. *средиземноморски или южноевропейски модел на възникващата зрелост* (Ferrera, 1996; Scabini, 2000). В настоящето изследване се прави опит за щрихи към т.нар. *балкански модел на възникващата зрелост*.

Социално-демографските промени в Гърция вероятно допринасят за формирането на възникващата зряла възраст в тази страна (Eurostat, n.d). Процентът на младите хора на възраст 18-29 години, които живеят с родителите си е 71,5% (един от най-високите в Европа), а възрастта на напускане на дома на родителите е 29,3 години (30,6 за мъжете и 28,0 за жените). Възрастта при първи брак е 32,9 за мъжете и 29,7 за жените. Средната възраст на жените при първо раждане е 31,1 (една от най-високите в Европа). Безработицата сред 15-24 годишните достига 51.9% (също най-високата в Европа). Процентът на 18-годишните, които посещават висше образование, също е най-висок: 47,2%. Доста висока е средната възраст на студентите във висшето образование: 23,9 години. Коефициентът на заетост на наскоро завършилите студенти е вторият най-нисък в Европа: 44,3% (Eurostat, n.d.).

В България, според данните на Евростат, нововъзникващите възрастни на 18-29 г. към 1 Януари, 2014 г. са 14,6% от цялото население. Повече от половината от тях (51,6%) са мъже, а жените са 13,8% от всички жени. 33,5% са учащи, а останалите 66,5% - неучащи. Според данните на НСИ, в България мъжете сключват брак на 29,3 години, а жените на 26,1 години. В България средната възраст за раждане на първо дете е 26,9 години ([National Statistical Institute \(NSI\), n.d.](#)).

Заетите от тази възрастова група в България са 44,3%, а незаетите – 55,7% ([Eurostat, n.d.](#)). Пак според данните на Евростат, средната възраст на студентите в 15-те страни на ЕС е 22 години, в България е малко под тази възраст. За България средната възраст за излизане на трудовия пазар е 19, 6 години, при средна възраст за ЕС 21 години. Тези данни сочат, че младежите в България на възраст 18-29 години се вписват в основните възрастови маркери на възникващата зряла възраст.

Критерии за преход към възрастност

В това емпирично изследване са разгледани различни възприемани критерии за преминаване или преход към зряла възраст, въз основа на модела, предложен от Арнет. Той включва критерии, извлечени от научни направления, като биология, антропология, социология, право и психология. Концепциите за преход към зрелостта на младите хора в различните възрастови периоди (юноши; възникващи възрастни; зрели хора в периода на ранна възрастност) се оказват различни поради предпочитането на едни или други критерии (маркери) за постигнат статус на възрастен, но при всички изследвани възрастови групи в САЩ най-голямо значение имат индивидуалистичните критерии. Значим критерий за зрелост при юношите също така е биологичният преход, а при хората в ранна зрялост – спазването на социалните норми ([Arnett, 2001](#)).

Изследванията показват ([Nelson & Luster, 2015](#)), че във възникваща зрелост, особено при студентите в университетите в западните култури, се приоритизират критерии на прехода към зрелост, като *независимост, отговорност за своите действия, самостоятелно вземане на решения и финансова независимост*. Тази констатация е често срещана в САЩ ([Arnett, 2001, 2003](#)), Австрия ([Sirsch et al., 2009](#)), Швеция ([Wängqvist & Frisén, 2015](#)), Дания ([Arnett & Padilla-Walker, 2015](#)) и Израел ([Mayselless & Sharf, 2003](#)). Различна картина се наблюдава в някои колективистични култури, а именно в Китай ([Zhong & Arnett, 2014](#)) и Индия ([Seiter & Nelson, 2011](#)), където критерии, като

например приемане на отговорност за своите действия и емоционален контрол, са по-важни. Припокриване на индивидуалистични и колективистични критерии за преход към зряла възраст има в източноевропейските страни като Литва (Vosylis et al., 2015) и Румъния (Nelson, 2009), както и в Турция (Doğan et al., 2015).

Възприеман статус на възрастни

Арнет предлага концептуализация за възрастност, която се придържа към съществени измерения, характерни за възникващата зрелост. Въпреки това, превръщането във възрастни продължава да се интерпретира чрез класическия жизнен опит, като завършване на училище, започване на кариера, самостоятелност от родителите, сключване на брак и родителстване (Arnett, 2000). Например, един нововъзникващ възрастни може да отпадне от училище, често да напусне или да се връща в дома на родителите си, преди да създаде свой собствен дом.

Възникващите възрастни преминават през класическите маркери за възрастност, като убежденията им влияят върху поведението им, докато опита им на свой ред влияе върху убежденията им.

Изследователите отбелязват, че възникващите възрастни се въртят в кръг между ходенето на училище, трудовата заетост, напускането на родния дом, и дори сключването на брак (Rumbaut & Komaie, 2007). Линейната прогресия през маркерите – завършване на училище, започване на работа, финансова независимост, сключване на брак и родителстване е в значителна степен по-малко срещана в наши дни. Нестабилност и разнообразие характеризират прехода към възрастност (Arnett, 2000).

Болшинството от 18-29 годишните, т.е. възникващите възрастни, не считат себе си за възрастни (Arnett, 2000), нито пък техните родители ги считат за такива (Nelson et al., 2007). За това, много родители считат, че трябва да са навигатори през този период на експериментиране и изследване на техните деца, като в същото време им позволяват самостоятелността, която искат и от която се нуждаят.

Само в определени случаи през възникващата зрелост, появата на дете и поемането на родителска роля (ролеви преход) е достатъчно, за да възникне субективно усещане за възрастни. Групата на постигналите статус на възрастни в този период е малка в САЩ и използва същите критерии за зрелост както и останалите възникващи възрастни.

Разликата е, че младите хора с усещане за възрастност възприемат себе си като по-успешно изпълнили по-голяма част от тези критерии. Те по-добре се справят със задачата да напреднат във формирането на идентичност, поведението им е по-малко рисково и в по-малка степен изпадат в депресивни състояния (Arnett, 2000; Luyckx et al., 2007).

Характеристики на развитието във възникваща зрелост

Изследването на възприеманите характеристики на развитието при възникващите възрастни се провежда с Въпросникът за измерване на димензиите на възникващата зрелост, който е адаптиран за български условия от Е. Папазова (IDEA; Reifman et al., 2007). Ограничение при тези проучвания е, че те често се правят с извадки от студенти, при това студенти от специалност психология. Възникващата зряла възраст изглежда е предимно време за изследване на идентичността и експериментиране/ възможности в Австрия (Sirsch et al., 2009), Гърция (Leontopoulou et al., 2016) и Румъния (Negru, 2012). В Италия изследването на идентичността и фокусирането върху себе си са с най-високи стойности, докато в Япония експериментиране / възможности се отличават с най-висок бал (Crocetti et al., 2015). Експериментиране/ възможности и фокусиране върху себе си са основните характеристики на младежите в Турция (Atak & Çok, 2008), следвани от негативност/нестабилност, изследване на идентичността и чувство за „пomeжду“. Малко по-различна картина се очертава в Германия (Seiffge-Krenke, 2015), където негативност/нестабилност и фокусиране върху себе си са преобладаващи. Подобни констатации се появяват с адаптации на IDEA в Чехия (Macek et al., 2007) и сред мексиканските и испанските младежи (Fierro Arias & Moreno Hernández, 2007). В България основните характеристики са фокусиране върху себе си и изследване на идентичността (Papazova & Karamanova, 2018).

Очевидно е, че няма достатъчно проучвания за горепосочените характеристики на развитието във възникваща зрелост в цял свят.

Текущо изследване

Това проучване се фокусира върху възникващата зряла възраст и прехода към зряла възраст в България. Разглеждат се следните проблеми: (а) възприемане на статуса на възрастен във връзка с конкретни социално-демографски променливи (т.е. пол, възраст, домакинство, трудов стаж); (б) критерии, които обозначават прехода към зряла възраст,

според мнението на младите хора; в) степента, в която младите българи изживяват особеностите на възникващата зряла възраст. Към днешна дата има много ограничени научни доказателства в рамките на парадигмата за възникващата зряла възраст по тези въпроси в България.

Цел

Да се проучи как българските студенти възприемат критериите за преминаване към зряла възраст, дименсии на възникващата зрелост и възприемания статус на възрастен, като се проследят и възможните ефекти от социално-демографски променливи върху трите конструкта.

Задачи

1. Да се проучат индивидуалните различия по отношение на възприеман статус на възрастен, дименсии на възникваща зрелост и критерии за възрастност.
2. Да се проучи дали възприеманият статус на възрастен и социално-демографски променливи детерминират различия по дименсии на възникващата зрелост и критериите за възрастност.
3. Да се установят предпочитанията в характеристиките на възникващата зрелост.

Хипотези

1. Очакваме индивидуалните различия при студентите да открият характерна за възрастта специфика по възприеман статус на възрастен, дименсии на възникваща зрелост и критерии за възрастен.
2. Допускаме, че възприемания статус на възрастен и социално-демографски променливи ще детерминират дименсии на възникващата зрелост и критериите за възрастност.
3. Очакваме дименсии на възникващата зрелост да бъдат ранжирани в зависимост от културата и спецификата на възрастта.

Метод

Участници в изследването

Участниците в изследването са 233 студенти, които бяха рекрутирани по време на планирани часове в различни катедри на Бургаския свободен университет в Бургас, България и доброволно се съгласиха да участват в проучването. Коефициентът на доброволно участие е над 90%. В извадката оставихме две изследвани лица на 30 годишна възраст, тъй като това е тенденцията, към която се придържа както Арнет в свои последни проучвания, така и други изследователи (Arnett & Padilla-Walker, 2015). От извадката отпаднаха всички рекрутирани студенти над 30 годишна възраст. Средната възраст на респондентите е 23,80 години ($SD = 3,26$; размах 18-30 години), 47,2% са жени, а 52,8% са мъже. По-голямата част от тях са без деца 184 (79%), а 48 (20,6%) са с деца. Най-голям процент 33,5% ($n = 78$) живеят все още с родителите си, с партньор живеят 30,5% ($n = 71$), а едва 2,6% ($n = 6$) съжителстват под наем с друг наемател. По-голямата част или 38,8% са отчасти доволни от живота си, 20,9% са доволни, а 9,7% са недоволни от живота си. По всяка вероятност, това се дължи на факта, че най-голям процент от респондентите 43,8% ($n = 77$) души, освен че учат и работят, и са с доходи над 1000 лв., като преобладаващ процент са от специалности в областта на точните науки ($n = 152$, 66,7%), за сметка на студентите от обществени науки ($n = 74$, 32,5%).

Инструментарий

Възприеман статус на възрастен (Arnett, 2001), адаптиран за български условия от Ганева (Ganeva, 2018). Участниците в проучването са попитани „Чувствате ли се Възрастен? Моля, посочете с X отговора, който се отнася до Вас. (Не = 0; В някои отношения да, в някои отношения не = 1, Да = 2). Възможен е само един отговор.

Скала за измерване на концепциите за преход към възрастност (Arnett, 2001, 2003), адаптирана за български условия от Ганева (Ganeva, 2018). Въпросникът се състои от 43 айтема, от които мъжете отговарят на 38, а жените на 37. Респондентите са помолени да посочат „степената на важност на всеки един критерий, за да бъде човек възрастен“. Те имат възможност да избират един от четири възможни отговора във формат на Ликерт от 1 „много е важно“ до 4 „не е важно“, без „неутрално мнение“. Тези 43 айтема формират седем подскали:

- за *Независимост*, която включва шест въпроса, като например „Да бъдеш финансово независим“.
- за *Взаимосвързаност*, която включва пет въпроса, като например „Да си обвързан със сериозна дългосрочна любовна връзка“.
- за *Ролев преход*, която включва шест въпроса, като например „Да си омъжена/женен“.
- за *Спазване на норми*, която включва осем въпроса, като например „Да нямаш повече от един сексуален партньор“.
- за *Биологичен преход*, която включва по три въпроса за мъже и жени, като например „Да си имал сексуални взаимоотношения“.
- за *Хронологичен преход*, която включва пет въпроса за жени и шест за мъже, като например „Да си навършил 18 години“.
- за *Способност за създаване на семейство*, която включва по четири различни въпроса за мъже и жени, като например „Ако си жена, да успяваш да издържаш финансово семейството си“ и „Ако си мъж, да успяваш да издържаш финансово семейството си“.

Конструирането на седемте подскали е направено на базата на теоретични критерии, а не чрез използването на количествен факторен анализ. Подходът, базиращ се на теорията, е бил предпочетен, защото много от въпросите, формиращи подскалите, са следствие на специализирана научна литература (Arnett, 2004). Така например, въпросите които формират скалата за способност за създаване на семейство, следват от антропологичната литература. Ето защо, за изследване на конструкт валидността на подскалите се използва корелационен анализ, като за целта се проверява дали корелацията между скалите е слаба или средна (Ganeva, 2018). В изследването, с което е адаптирана скалата за български условия корелациите достигат до $r(206) = 0,48$. Коефициента алфа на Кронбах е между $\alpha = 0,47$ и $\alpha = 0,83$, при брой на айтемите 43 (Ganeva, 2018). В настоящето изследване алфа на Кронбах е между $\alpha = 0,46$ и $\alpha = 0,84$, при брой на айтемите 43, а статистически значимите интеркорелации между отделните подскали са между $r(231) = 0,19$ и $r(231) = 0,52$.

Въпросник за измерване на дименсиите на възникващата зрелост (IDEA, Reifman et al., 2003), адаптиран за български условия от Папазова (Papazova, 2016). Въпросникът е

основното средство за определяне на дименсиите на възникващата зрелост, базирани по Рейфмън, Арнет и Коулел (Reifman et al., 2003). На респондентите се представят определени пунктове от живота, представляващи нововъзникващата зряла възраст. Те са помолени да мислят за "определен период в живота си", като „настоящия момент, както и последните няколко години, които са минали и следващите няколко години, които ви предстоят, така както вие ги виждате“. Най-високия възможен бал е 124 а най-ниския е 31. Българската адаптация на въпросникът се състои от общо 27 айтема (Papazova, 2016). Четири айтема бяха премахнати, поради ниски айтемни тегла. За всички подскали, по-високите резултати представляват по-голям приоритет на този конструкт. Респондентите, показват тяхната степен на съгласие по скала от 1 до 5, където - силно несъгласен, донякъде несъгласен, донякъде съгласен, съгласен (Reifman et al., 2003). Коефициентът алфа на Кронбах от тест процедурата при адаптацията на въпросникът за български условия е 0,855, брой на айтемите 27, а този на Спиърман – Браун е 0,833. Алфата на Кронбах от ретест процедурата е 0,866, а коефициента на Спиърман-Браун за split-half надеждност е 0,890. Тези коефициенти говорят за много добра вътрешна консистентност на българската адаптация въпросникът за измервана на дименсиите на възникващата зрелост IDEA (Papazova, 2016). В настоящето изследване алфа на Кронбах е между $\alpha = 0,52$ и $\alpha = 0,855$, при брой на айтемите 27.

Процедура

Данните са събирани по време на групови занятия, след получаване на разрешение от университетските преподаватели. Въпросниците са анонимни. Събирането на данните продължи около 30 минути. Студентите не са получавали кредит за участието си. Изследването е проведено в Бургаският Свободен Университет, гр. Бургас през периодът Март-Май, 2018 година.

Статистическите методи за обработка на резултатите, които са използвани са дискриптивна статистика, крос-табулации и средни стойности, хи-квадрат.

Резултати и обсъждане

Възприеман статус на възрастен

Таблица 1.

Индивидуални различия по възприеманият статус на възрастен

Променлива	Възприеман статус на възрастен			p (χ^2 test)		
	Не възрастен n (%)	Възникващ възрастен n (%)	Възрастен n (%)	Не възрастен	Възникващ възрастен	Възрастен
Пол				0,189	0,177	0,105
Мъж	9 (75,0%)	77 (53, 8%)	37 (47,4%)			
Жена	3 (25, 0%)	66 (46, 2%)	41 (52, 6%)			
Възраст				0,003	0,003	0,002
18-21 години	3 (25,0%)	55 (38, 5%)	17 (21, 8%)			
22-26 години	8 (66, 7%)	58 (40, 6%)	29 (37, 2%)			
27-30 години	1 (8, 3%)	30 (21, 0%)	32 (41, 0%)			
Домакинство				0,134	0,117	0,087
С родители	6 (50%)	54 (37, 8%)	18 (23, 1%)			
С партньор	2 (16, 7%)	47 (32, 9%)	22 (28, 2%)			
Със съпруг/съпруга	1 (8, 3%)	12 (8, 4%)	18 (23, 1%)			
Живее сам	2 (16, 7 %)	9 (6, 3%)	8 (10, 3%)			
Живее в собствен апартамент	0 (0, 0%)	9 (6, 3%)	8 (10, 3%)			
Живее на квартира	1 (8, 3%)	8 (5, 6%)	4 (5, 1%)			
Съжителствам под наем с други	0 (0, 0%)	4 (2, 8%)	2 (2, 6%)			
Работа				0,050	0,037	0,426
Да, работя	11 (91, 7%)	95 (67, 4%)	62 (79, 5%)			
Не, не работя	1 (8, 3%)	46 (32, 6%)	16 (20, 5%)			

На въпроса дали вярват, че са достигнали пълнолетие, повече от две трети от участниците (143, 61,4%) отговарят „в някои отношения да, в някои отношения не“ (нововъзникващи възрастни), 78 (15,6%) отговарят с „да“ (възрастни), а 12 (5,2%) отговарят с „не“ (невъзрастни).

За разлика от България (15,6%), в Гърция (27,4%) и Малайзия (39,4%) много по-голям процент от изследваните лица в периода на възникващата зрелост имат усещане за постигнат статус на възрастен (Galanaki & Sideridis, 2019; Wider et al., 2021). Големи различия се наблюдават в процентното разпределение на младите хора в периода на възникваща зрелост, които все още не се чувстват възрастни. В България, Гърция и Малайзия в тази група попадат между 3% и 10% от участниците в изследванията (Galanaki & Sideridis, 2019; Wider et al., 2021), докато в Китай и Индия – между 40% и 50% (Nelson et al., 2012; Seiter & Nelson, 2011). Тези големи вариации по отношение на

възприемания статус на възрастен, вероятно възникват под влияние на различни демографски и икономически фактори, в зависимост от ориентацията на обществата към индивидуализъм/ колективизъм и от предпочитаните критерии за зрелост (ролеви преход в традиционните общества; индивидуалистични критерии в западните индустриални общества).

Мнозинството от възникващите възрастни в България (61,4%) са отговорили, че се чувстват възрастни само в някои отношения, т.е. все още не са постигнали статус на възрастност и се чувстват “помежду” юношеството и ранната зрялост. Тези резултати са консистентни с други изследвания ([Galanaki & Sideridis, 2019](#); [Sirsch et al., 2009](#)).

Както е показано в таблица 1, нововъзникващите възрастни в България са по-склонни да бъдат в по-средна за възрастовият диапазон хронологична възраст и с трудов стаж. За разлика от България, в Гърция това са предимно жени от по-млади възрастови кохорти ([Galanaki & Leontopoulou, 2017](#)). По-възрастните студенти с трудов стаж на пълен работен ден са по-склонни да възприемат себе си като възрастни. Няма статистически значими различия между категориите на възприеман статус на възрастен, като функция от пол и домакинство. В настоящето изследване 50 % от невъзприемащите се за възрастни и 37,8% от нововъзникващите възрастни живеят с родителите си. Въпреки че статистическият анализ не показва влияние на домакинството върху възприемания статус на възрастен, има данни от други изследвания, че съжителството с родителите през възникващата зрелост не допринася за покриването на критериите за зрялост и за постигането на възприеман статус на възрастен. Оставането в дома на родителите се отразява особено негативно върху усещането на младите хора, че са независими и обратното – годините извън родния дом повишават самостоятелността в тази възраст ([Kins & Beyers, 2010](#); [Zupančič et al., 2014](#)).

Критерии за преминаване към възрастност

Таблица 2.

Пол, възраст и работа по дименсии и критерии за възрастност (N=233).

Променлива Дименсии на възникващата зрелост	Пол		Възраст			Трудов опит	
	Жена n = 110 M (SD)	Мъж n = 123 M (SD)	18-21 години n = 75 M (SD)	22-26 години n = 95 M (SD)	27-30 години n = 63 M (SD)	Да, работа n = 168 M (SD)	Не, не работа n = 63 M (SD)
Изследване на идентичността	22,52 (4,62)	22,43 (4,43)	23,44 (4,52)	22,90 (4,51)	20,69 (4,04)	22,35 (4,50)	22,66 (4,56)
Негативност/нестабилност	13,76 (3,56)	13,20 (3,59)	13,49 (3,77)	13,84 (3,57)	13,00 (3,36)	13,52 (3,53)	13,33 (3,73)
Експериментиране/възможности	19,06 (3,40)	18,95 (3,47)	20,09 (3,00)	19,11 (3,62)	17,53 (3,12)	19,07 (3,41)	18,79 (3,50)
Фокус върху себе си	9,73 (1,75)	9,41 (1,92)	9,96 (1,81)	9,66 (1,71)	8,95 (1,96)	9,57 (1,83)	9,49 (1,89)
Чувство за „пomeжду“	8,67 (2,52)	8,49 (2,37)	9,16 (2,33)	8,86 (2,21)	7,46 (2,56)	8,47 (2,47)	8,84 (2,39)
Фокус върху другите	8,77 (1,85)	8,60 (1,86)	9,96 (1,81)	8,70 (1,76)	9,06 (1,87)	8,91 (1,80)	8,11 (1,88)
<i>Критерии за възрастност</i>							
Независимост	4,32 (1,36)	3,97 (1,57)	4,05 (1,28)	4,44 (1,35)	3,79 (1,78)	4,14 (1,51)	4,07 (1,41)
Взаимосвързаност	2,01 (1,15)	1,86 (1,20)	1,86 (1,21)	2,03 (1,06)	1,88 (1,32)	2,01 (1,19)	1,73 (1,15)
Ролeви преход	2,96 (2,08)	2,79 (1,85)	2,70 (1,96)	2,97 (1,91)	2,92 (2,06)	2,94 (1,94)	2,71 (2,06)
Спазване на норми	5,29 (2,69)	4,82 (2,42)	4,89 (2,46)	5,41 (2,33)	4,68 (2,93)	4,97 (2,59)	5,19 (2,48)
Биологичен преход	2,19 (1,51)	2,00 (1,37)	2,09 (1,48)	2,18 (1,43)	1,95 (1,41)	2,15 (1,43)	1,92 (1,43)
Хронологичен преход	1,76 (1,08)	1,60 (1,15)	1,65 (1,10)	1,71 (1,10)	1,65 (1,16)	1,70 (1,13)	1,60 (1,10)
Способност за създаване на семейство	6,20 (2,45)	5,56 (2,36)	5,94 (2,46)	6,31 (1,79)	5,07 (2,97)	5,89 (2,41)	5,74 (2,48)

Таблица 2 показва, че най-предпочитаната дименсия на възникващата зрелост по пол, възраст и работа в изследваната извадка е Изследване на идентичността, а сред критериите за преминаване към възрастност Способността за създаване на семейство (вж. Таблица 2). Според Арнет, възникващата зрелост е възрастта на изследването за идентичността, тъй като описаният психосоциален мораториум по Ериксън (Erikson, 1968) е нормативен и се осъществява във този възрастов период (Arnett, 2000). Експериментира се с различни възможности в интимния и професионален живот, които са в пряка връзка с половата, възрастовата и трудовата идентичност (Ganeva, 2012). Както мъжете, така и жените отдават най-голяма значимост на Способността за създаване на семейство. Критерият е значим, независимо от трудова заетост и

възрастта за изследваният възрастов период. От съществено значение за младите хора в България е да могат да подпомагат семейството си финансово, да се грижат за деца, да управляват домакинство и осигурят физическа безопасност на близките си хора. Най-ниска значимост се отдава на критерият Хронологичен преход. С ниска значимост за възникващите възрастни в България е това да имат шофьорска книжа или да са навършили 18 или 21 години, за да бъдат считани за възрастни. Подобни резултати са получени в Гърция: за най-значими критерии са посочени Спазване на нормите и Способност за създаване на семейство (Galanaki & Leontopoulou, 2017), докато в САЩ най-голяма тежест имат индивидуалистичните критерии за зрелост (Arnett, 2001).

Таблица 3 показва, че най-предпочитаната дименсия на възникващата зрелост по домакинство и възприеман статус на възрастен е Изследване на идентичността, а сред концепциите за преминаване към възрастност отново, както и при табл. 2 е Способността за създаване на семейство (вж. Таблица 2 и Таблица 3). Експериментира се с различни възможности в интимния и професионален живот, които са в пряка връзка с начинът, по който се съжителства и с това доколко възникващите възрастни се чувстват възрастни (Ganeva, 2012). С най-голям приоритет, въпреки това се откроява предпочитанието да живеят сами, което кореспондира с най-висок процент възникващи възрастни, които смятат, че не са достигнали зряла възраст. Способността да създам семейство приоритетно се подпомага от това, че предпочитан начин на съжителство е това да си на квартира. Тук трябва да се подчертае обаче и едно от ограниченията на настоящата извадка, а именно, че тя е от студенти, които основно живеят на квартири. Другите два начина на поддържане на домакинство от младите българи е да живеят сами или да съжителстват с друг квартирант. Отново най-голям процент са студентите, които не се чувстват възрастни по статус на възрастен.

Таблица 3.

Домакинство и възприеман статус на възрастен по дименсии и критерии за възрастност (N=233).

Променлива	Домакинство							Възприеман статус на възрастен		
	1	2	3	4	5	6	7	Не	В някои отношения да, в някои отношения не	Да
Дименсии на възникващата зрелост	<i>n</i> = 78 <i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>n</i> = 71 <i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>n</i> = 31 <i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>n</i> = 19 <i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>n</i> = 15 <i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>n</i> = 13 <i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>n</i> = 6 <i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>n</i> = 12 <i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>n</i> = 143 <i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>n</i> = 78 <i>M</i> (<i>SD</i>)
Изследване на идентичността	23,29 (4,01)	21,66 (4,81)	20,96 (4,41)	24,52 (3,15)	22,06 (5,31)	23,53 (4,59)	21,66 (6,08)	25,08 (3,28)	22,99 (4,43)	21,14 (4,49)
Негативност/нестабилност	13,55 (3,53)	13,49 (3,44)	13,12 (4,15)	12,51 (3,76)	13,80 (3,18)	15,38 (2,58)	13,16 (4,95)	12,66 (4,07)	14,07 (3,46)	12,57 (3,54)
Експериментиране/възможности	19,44 (3,53)	18,61 (3,04)	17,93 (3,94)	20,00 (3,49)	19,20 (3,64)	19,15 (3,50)	19,33 (2,25)	22,33 (1,72)	19,22 (3,40)	18,08 (3,32)
Фокус върху себе си	9,80 (1,84)	9,42 (1,86)	9,29 (2,03)	10,05 (1,89)	9,20 (1,85)	9,30 (1,18)	9,50 (1,87)	9,58 (2,23)	9,67 (1,82)	9,35 (1,80)
Чувство за „помежду“	9,35 (1,99)	8,22 (2,53)	7,67 (2,90)	8,89 (2,37)	8,40 (2,32)	7,46 (2,29)	9,16 (2,48)	9,08 (1,92)	9,11 (2,25)	7,51 (2,52)
Фокус върху другите	8,24 (1,90)	8,57 (1,78)	9,90 (1,39)	9,00 (1,73)	9,20 (1,82)	8,76 (1,83)	6,83 (1,32)	8,75 (1,28)	8,60 (1,88)	8,82 (1,89)
Критерии за възрастност										
Независимост	4,17 (1,25)	4,19 (1,71)	3,96 (1,55)	4,21 (1,39)	4,13 (1,92)	4,07 (1,11)	3,83 (0,98)	4,75 (0,62)	4,14 (1,49)	4,03 (1,54)
Взаимосвързаност	1,82 (1,14)	1,88 (1,24)	2,35 (1,27)	2,26 (1,09)	1,60 (1,18)	2,07 (0,95)	1,50 (0,54)	1,83 (1,02)	1,89 (2,13)	2,03 (1,89)
Ролев преход	2,74 (1,96)	2,76 (2,01)	3,41 (2,07)	3,10 (2,02)	3,40 (1,76)	2,15 (1,90)	2,66 (1,03)	2,00 (1,41)	2,83 (1,97)	3,07 (2,01)
Спазване на норми	4,91 (2,38)	5,29 (2,53)	5,32 (2,73)	5,10 (3,08)	4,20 (2,65)	5,30 (2,71)	3,83 (2,13)	4,58 (2,38)	5,06 (2,49)	5,07 (2,71)
Биологичен преход	1,93 (1,44)	2,29 (1,48)	2,29 (1,39)	1,84 (1,50)	1,93 (1,53)	2,23 (1,36)	1,66 (0,81)	2,08 (1,61)	2,06 (1,44)	2,15 (1,41)
Хронологичен преход	1,51 (1,14)	1,88 (1,07)	1,70 (1,03)	1,68 (1,15)	2,13 (0,99)	1,00 (1,08)	1,50 (1,37)	1,08 (1,08)	1,62 (1,14)	1,85 (1,04)
Способност за създаване на семейство	5,76 (2,35)	5,91 (2,64)	5,93 (2,44)	6,00 (2,35)	5,40 (2,44)	6,38 (2,14)	5,66 (1,75)	6,00 (2,21)	5,78 (2,46)	5,98 (2,39)

Легенда: Домакинство (1-7); 1- живее с родителите си; 2- живее с партньор; 3- живее със съпруг/съпруга; 4- живее сам; 5- живее в собствен апартамент; 6- живее на квартира; 7 – съжителствам под наем с други наематели.

Характеристики на развитието във възникваща зрелост

Таблица 4.

Усреднени стойности и стандартни отклонения по дименсии на възникващата зрелост (N=233).

Променлива	N	Минимум	Максимум	Усреднени стойности	Стандартно отклонение
Изследване на идентичността	233	7,00	28,00	0,29	4,51
Експериментиране/възможности	233	8,00	24,00	0,22	3,43
Негативност/нестабилност	233	5,00	20,00	0,23	3,58
Фокус върху себе си	233	3,00	12,00	0,12	1,84
Фокус върху другите	233	4,00	12,00	0,12	1,85
Чувство за „пomeжду“	233	2,00	12,00	0,16	2,44

Характеристиките на развитието във възникващата зрялост са силно застъпени в ежедневието на студентите, според техните собствени възгледи, като по този начин осигуряват подкрепа и за парадигмата на Джефри Арнет ([Arnett, 2000; 2004](#)). Изглежда, че възникващата зрелост е време на изследване на идентичността, експериментиране / възможности, и в известна степен носи и нестабилност за студентите от изследваната извадка (вж. Таблица 4). В друго изследване с български студенти на първо място се поставя характеристиката Фокус върху себе си ([Papazova & Karamanova, 2018](#)). Високите резултати по изследване на идентичността и експериментиране / възможности, в сравнение с другите характеристики на развитието, са характерни за повечето студентски популации ([Galanaki & Leontopoulou, 2017; Lisha et al., 2014; Sirsch et al., 2009](#)) и обикновено са по-високи, отколкото в други групи, например работещи младежи ([Crocetti et al., 2015](#)).

В предлаганото изследване бе направен опит да се разгледа и анализира до каква степен се проявяват определени индивидуални различия и специфика по отношение на три утвърдени конструкта за възрастност във възникваща зрелост – статус на възрастен, критерии за възрастност и дименсии на развитието във възникваща зрелост.

При анализа на данните бе направена съпоставка с аналогични такива от гръцко изследване, с оглед на това да се очертаят сходства или различия между двете култури

– българска и гръцка. Данните очертаха в по-голяма степен сходства между възникващите възрастни в двете култури, отколкото различия. По всяка вероятност съществува т.нар. балкански модел на възникваща зрелост.

Отделно от това, резултатите от проведеното изследване, наред с други български изследвания, потвърждават наличието на специфика, която откроява период на възникваща зрелост в България. По-конкретно, изхождайки от спецификата на статистическите анализи, може да се обобщи следното по трите конструкта:

Цел на настоящето изследване бе да бъдат очертани спецификите в развитийните процеси през периода на възникваща зрелост по отношение на димензиите на възникващата зрелост и критериите за постигнат статус на възрастен през този период.

Възприеман статус на възрастен

Повече от две трети (61,4%) от младите хора в България, демонстрират амбивалентност по отношение на техният възприеман статус на възрастен. Едва 33,5% казват, че са постигнали зрелост, а 5,2% от изследваната извадка отговарят с „не“. По-всяка вероятност това се дължи на социално-демографските промени, които се наблюдават в страната през последните години, свързани с миграцията и имиграцията на младите Българи вътре в страната или в чужбина, след като България беше приета за страна-членка на ЕС. Резултатът кореспондира с този от аналогично изследване с гръцки студенти ([Galanaki & Leontopoulou, 2017](#)), както и с резултати от други изследвания ([Arnett, 2001](#); [Nelson & Barry, 2005](#)). Характеристиката на възникващата зрелост – чувство за „помежду“ – е от съществено значение за изследваните възникващи възрастни.

Критерии за преход към възрастност

Резултатът от това изследване, показва че преходът към възрастност се възприема от младите хора в България по комплексен начин. Най-предпочитаната категория в предлаганото изследване е Способността за създаване на семейство, а с най-ниска значимост Хронологичната възраст. Както и при гръцката извадка и тук се наблюдава по-силно предпочитание към колективистични маркери на зрелост ([Galanaki & Leontopoulou, 2017](#)). Критериите, които подчертават Независимост са ниско ценени в настоящето изследване от младите хора в България, което е в разрез с резултати от изследвания със студенти от Източна Европа ([Nelson, 2009](#)).

Характеристики на развитието във възникваща зрелост

Димензиите на възникващата зрелост са силно застъпени в студентските извадки. По всяка вероятност, това се дължи на фактът, че те в болшинството от случаите се състоят от възникващи възрастни (18-29 годишни), които се вълнуват от изследване на своята идентичност, нови възможности и експериментирание, поставят фокус върху себе си или върху другите, изпитват чувство на несигурност и на „пomeжду“, т.е. нито са юноши, нито са възрастни. Високите усреднени стойности на Изследване на идентичността и Експериментирание/възможности, в сравнение с другите характеристики на развитието, са характерни за студентските извадки (Crocetti et al., 2015; Lisha et al., 2014).

Ограничения на предлаганото изследване и бъдещи изследвания. Ползи за практиката

Едно от най-видимите ограничения на предлаганото изследване е тенденцията към генерализиране на получените резултати спрямо други резултати от аналогични изследвания с младежки извадки. Извадката, въпреки че е сравнително голяма и представителна за студентската популация в България е само от гр. Бургас. Не са взети под внимание социално демографски фактори, като материално положение и религия, въпреки че студентите са рекрутирани и по тези айтеми.

Ето защо, следваща стъпка на подобни по замисъл изследвания е да бъдат рекрутирани различни под групи от младежи на възраст 18-29 години, от различни области в страната и по разнообразие от социално демографски фактори. Ролята на променливи, които се отнасят до глобалната социално-икономическата криза в резултат на пандемията от Ковид-19, като безработица, ниско платена работа, развод би трябвало да могат да бъдат изследвани крос-културно и лонгитюдно.

Констатациите от настоящото проучване предоставят полезна информация за преподаватели, психолози и политици, насочени към младите хора както в България, така и в европейски контекст. По-конкретно, висшето образование в България се характеризира с възможности за мобилност на студентите (напр. Програмите по Еразъм плус). Това е в унисон с констатациите от настоящото изследване, показващо, че висок процент от младежите, които учат, се чувстват между юношеството и зрелостта и че

изследването на идентичността, експериментирането / възможностите са широко разпространени в живота им. По този начин структурата на висшето образование в България трябва да остане гъвкава и подходяща за развитието на учащите, като в същото време осигурява солидна структура, която е крайно необходима през този период от живота на младите хора.

Заклучение

Въпреки тези ограничения, това проучване предоставя ясни доказателства за съществуването на нововъзникваща зряла възраст с нейните специфични характеристики в България, що се отнася до студентите от Бургаски свободен университет. Семейният капацитет показва колективистичен възглед за прехода към възрастност. Изследването на идентичността и експериментирането / възможностите са най-важните възприемани характеристики на развитието на нововъзникващата зряла възраст и много висок процент млади хора се чувстват между юношеството и зрелостта. Тези резултати разкриват картина на продължителен мораториум при изследваните студенти от БСУ, резултат по всяка вероятност от социално-икономическите условия в България.

Funding/Financial Support

The authors have no funding to report

Other Support/Acknowledgement

The authors have no support to report.

Competing Interests

The authors have declared that no competing interests exist.

References

- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood. A theory of Development from the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480.
- Arnett, J. J. (2001). Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence through midlife. *Journal of Adult Development*, 8, 133-143. doi:10.1023/A:1026450103225
- Arnett, J. J. (2003). Conceptions of the transition to adulthood among emerging adults in American ethnic groups. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2003(100), 63-76. doi:10.1002/cd.75
- Arnett, J. J. (2004). *Emerging Adulthood : The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties*. Oxford University Press.
- Arnett, J. J. (2011). Emerging adulthood(s): The cultural psychology of a new life stage. In L. A. Jensen (Ed.), *Bridging Cultural and Developmental Psychology: New Syntheses in Theory, Research, and Policy* (pp. 255-275). Oxford University Press.
- Arnett, J. J., & Padilla-Walker, L. M. (2015). Brief report: Danish emerging adults' conceptions of adulthood. *Journal of Adolescence*, 38, 39-44. doi:10.1016/j.adolescence.2014.10.011
- Atak, H., & Çok, F. (2008). The Turkish version of Inventory of the Dimensions of Emerging Adulthood (the IDEA). *International Journal of Humanities and Social Science*, 2, 148-154.
- Crocetti, E., Tagliabue, S., Sugimura, K., Nelson, L. J., Takahashi, A., Niwa, T., . . . Jinno, M. (2015). Perceptions of emerging adulthood: A study with Italian and Japanese university students and young workers. *Emerging Adulthood*, 3, 229-243. doi:10.1177/2167696815569848
- Doğan, A., Yüzbaşı, D. V., & Demir, M. (2015). The transition to adulthood in Turkey: Views from university students and workers. In R. Žukauskienė (Ed.), *Emerging Adulthood in a European Context* (pp. 94-114). Routledge.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. Norton.
- Eurostat. (n.d.). Retrieved on 04 January 2020, from <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Ferrera, M. (1996). The "southern model" of welfare in social Europe. *Journal of European Social Policy*, 6, 17-37. doi:10.1177/095892879600600102

- Fierro Arias, D., & Moreno Hernández, A. (2007). Emerging adulthood in Mexican and Spanish youth. *Journal of Adolescent Research*, 22, 476-503. doi:10.1177/0743558407305774
- Galanaki, E. & Leontopoulou, S. (2017). Criteria for the transition to adulthood, developmental features of emerging adulthood, and views of the future among Greek studying youth. *Europe's Journal of Psychology*, Vol. 13 (3), 417-440. <https://doi.org/10.5964/ejop.v13i3.1327>
- Galanaki, E., & Sideridis, G. (2019). Dimensions of Emerging Adulthood, criteria for adulthood, and identity development in Greek studying youth: A Person-centered approach. *Emerging Adulthood*, 7(6), 411-431.
- Ganeva, Z. (2012). Conceptions of the transition to adulthood among emerging adults in Bulgaria. In McDermott, J. C., Kington, A. & Matulčikova M. (Eds.), *Paradigms and research of educational practice* (pp. 249-262). Department of Education, Antioch University
- Ganeva, Z. (2018). *Balgarski versii na psihologicheski skali: validizatsiya, prilozhenie, statisticheski analiz* [Bulgarian versions of psychological scales: validation, application, statistical analysis]. Elestra.
- Iacovou, M. (2002). Regional differences in the transition to adulthood. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 580, 40-69. doi:10.1177/000271620258000103
- Iacovou, M. (2010). *Leaving home: Independence, togetherness and income in Europe* (Expert Paper No. 2011/10). Population Division, Department of Economic and Social Affairs, United Nations.
- Kins, E., & Beyers, W. (2010). Failure to launch, failure to achieve criteria for adulthood?. *Journal of Adolescent Research*, 25(5), 743-777. <https://doi.org/10.1177%2F0743558410371126>
- Leontopoulou, S., Mavridis, D., & Giotsa, A. (2016). Psychometric properties of the Greek Inventory of the Dimensions of Emerging Adulthood (IDEA): University student perceptions of developmental features. *Journal of Adult Development*, 23, 226-244. doi:10.1007/s10804-016-9239-4
- Lisha, N. E., Grana, R., Sun, P., Rohrbach, L., Spruijt-Metz, D., Reifman, A., & Sussman, S. (2014). Evaluation of the psychometric properties of the Revised Inventory of the Dimensions of Emerging Adulthood (IDEA-R) in a sample of continuation high school students. *Evaluation & the Health Professions*, 37, 156-177. doi:10.1177/0163278712452664

- Luyckx, K., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Goossens, L., & Berzonsky, M. D. (2007). Parental psychological control and dimensions of identity formation in emerging adulthood. *Journal of Family Psychology, 21*(3), 546. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.21.3.546>
- Macek, P., Bejček, J., & Vaničková, J. (2007). Contemporary Czech emerging adults: Generation growing up in the period of social changes. *Journal of Adolescent Research, 22*, 444-475. doi:10.1177/0743558407305417
- Mayseless, O., & Scharf, M. (2003). What does it mean to be an adult? The Israeli experience. [Special Issue: Exploring cultural conceptions of the transition to adulthood]. *New Directions for Child and Adolescent Development, 2003*(100),5-20. doi:10.1002/cd.71
- National Statistical Institute. Republic of Bulgaria. (n.d.). Retrieved on 04 January 2020, from www.nsi.bg
- Negru, O. (2012). The time of your life: Emerging adulthood characteristics in a sample of Romanian high-school and university students. *Cognition, Brain, Behavior: An Interdisciplinary Journal, 16*, 357-367.
- Nelson, L. J. (2009). An examination of emerging adulthood in Romanian college students. *International Journal of Behavioral Development, 33*, 402-411. doi:10.1177/0165025409340093
- Nelson, L. J., & Barry, C. M. (2005). Distinguishing features of emerging adulthood: The role of self-classification as an adult. *Journal of Adolescent Research, 20*, 242-262. doi:10.1177/0743558404273074
- Nelson, L. J., & Barry, C. M. (2005). Distinguishing features of emerging adulthood: The role of self-classification as an adult. *Journal of Adolescent Research, 20*, 242-262. doi:10.1177/0743558404273074
- Nelson, D., Adger, W. & Brown, K. (2007). Adaptation to Environmental Change: Contributions of a Resilience Framework. *Annual Review of Environment and Resources, Vol. 32*, 395-419, <https://doi.org/10.1146/annurev.energy.32.051807.090348>
- Nelson, L. J., Xing Duan, X., Padilla-Walker, L. M., & Luster, S. S. (2012). Facing adulthood: Comparing the criteria that Chinese emerging adults and their parents have for adulthood. *Journal of Adolescent Research, 28*(2), 189–208. [Link]

- Nelson, L. J., & Luster, S. S. (2015). "Adulthood" by whose definition? The complexity of emerging adults' conceptions of adulthood. In J. J. Arnett (Ed.), *The Oxford handbook of emerging adulthood* (pp. 421-437). Oxford University Press.
- Papazova, E. (2016). Balgarska adaptatsiya na voprosnik za izmervane na vaznikvashtata zrelost (IDEA), [Bulgarian adaptation of the inventory of the dimensions of emerging adulthood (IDEA)]. *Psihologichni izsledvaniya*, 2, 15-25.
- Papazova, E., & Karamanova, A. (2018). Dimensii na vaznikvashtata zrelost i distres na identichnostta [Dimensions of emerging adulthood and identity distress]. *Psychological Thought*, Vol. 11 (2), 122–137, <https://doi.org/10.5964/psyc.v11i2.280>
- Reifman, A., Arnett, J.J. and Colwell, M.J. (2003). The IDEA: Inventory of the dimensions of emerging adulthood. *Paper presented at the 111th Annual Convention of the American Psychological Association*, Toronto, Canada.
- Reifman, A., Arnett, J. J., & Colwell, M. J. (2007, Summer). Emerging adulthood: Theory, assessment, and application. *Journal of Youth Development*, 2(1), Article 0701FA003. doi:10.5195/JYD.2007.359
- Roisman, G. I., Masten, A. S., Coatsworth, J. D., & Tellegen, A. (2004). Salient and emerging developmental tasks in the transition to adulthood. *Child development*, 75(1), 123-133. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00658>
- Rumbaut, R. & K. Golnaz .(2007). *Young Adults in the United States: A Mid-Decade Profile*. Research Network Working Paper September 2007. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1887844>
- Scabini, E. (2000). New aspects of family relations. In C. Violato, E. Oddone-Paolucci, & M. Genius (Eds.), *The changing family and child development* (pp. 3-24). Ashgate.
- Scharf, M., Mayseless, O., & Kivenson-Baron, I. (2004). Adolescents' attachment representations and developmental tasks in emerging adulthood. *Developmental psychology*, 40(3), 430. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.40.3.430>
- Shulman, S., Feldman, B., Blatt, S. J., Cohen, O., & Mahler, A. (2005). Emerging adulthood: Age-related tasks and underlying self processes. *Journal of adolescent research*, 20(5), 577-603. <https://doi.org/10.1177/0743558405274913>

- Seiffge-Krenke, I. (2015). Experiencing the transition to adulthood in Germany: Including emerging adults of the “forgotten half”. In R. Žukauskienė (Ed.), *Emerging adulthood in a European context* (pp. 79-93). Routledge.
- Seiter, L. N., & Nelson, L. J. (2011). An examination of emerging adulthood in college students and nonstudents in India. *Journal of Adolescent Research, 26*, 506-536. doi:10.1177/0743558410391262
- Sirsch, U., Dreher, E., Mayr, E., & Willinger, U. (2009). What does it take to be an adult in Austria? Views of adulthood in Austrian adolescents, emerging adults, and adults. *Journal of Adolescent Research, 24*, 275-292. doi:10.1177/0743558408331184
- Syed, M. (2016). Emerging adulthood: Developmental stage, theory, or nonsense? In J. J. Arnett (Ed.), *The Oxford handbook of emerging adulthood* (pp. 11-25). Oxford University Press.
- Vosylis, R., Kaniušonytė, G., & Raižienė, S. (2015). What does it mean to be an adult? Perceptions of adulthood among Lithuanian emerging adults. In R. Žukauskienė (Ed.), *Emerging Adulthood in a European Context* (pp. 54-78). Routledge
- Wängqvist, M., & Frisé, A. (2015). Swedish Emerging Adults' Sense of Identity and Perceptions of Adulthood. In R. Žukauskienė (Ed.), *Emerging Adulthood in a European Context*. (pp. 200-221) Routledge.
- Wider, W., Suki, N. M., Lott, M. L., Nelson, L. J., Low, S. K., & Cosmas, G. (2021). Examining Criteria for Adulthood Among Young People in Sabah (East Malaysia). *Journal of Adult Development, 1-13*. <https://doi.org/10.1007/s10804-020-09367-9>
- Zhong, J., & Arnett, J. J. (2014). Conceptions of adulthood among migrant women workers in China. *International Journal of Behavioral Development, 38*, 255-265. doi:10.1177/0165025413515133
- Žukauskienė, R. (2015). (Ed.), *Emerging adulthood in a European context*. Routledge.
- Zupančič, M., Komidar, L., & Levpušček, M. P. (2014). Individuation in Slovene emerging adults: Its associations with demographics, transitional markers, achieved criteria for adulthood, and life satisfaction. *Journal of Adolescence, 37*(8), 1421-1433.

About the Authors

Assoc. Prof. Eva Papazova has majored in Psychology at Sofia University “St. Kliment Ohridski”. She has defended her Ph.D. degree at the Institute of Psychology – Bulgarian Academy of Sciences. For more than ten years she has worked in the Department of Psychology at IPHS – BAS. From 2020 she has moved to the independent research center Institute for Research in Education. Her main research interests are in the areas of developmental and educational psychology. She is an author and coauthor of two monographs and more than 50 scientific publications in Bulgarian and English.

Assoc. Prof. Krasimira Mineva is a lecturer at Burgas Free University. She has graduated in Psychology at Sofia University "St. Kliment Ohridski" and Ph.D. program in Psychology at the Institute for Population and Human Studies, Bulgarian Academy of Science. Her main scientific interests are in the areas of personality and developmental psychology. She has published one monograph and more than 35 scientific reports and articles in Bulgarian and English.

Corresponding Author's Contact Address^[TOP]

Prof. G. Pavlov Str. #38, floor 1, Apt.4
Sofia-1111
Bulgaria.
E-mail: eva.papazova@gmail.com

